Žurnalo Viltis priedas
2013/4

Geroji patirtis

Negalia ir seksualumas

Užsienyje atlikti moksliniai tyrimai rodo, kad labai dažnai neįgalius žmones visuomenė laiko belyčiais. Ypač dėl tokio požiūrio nukenčia neįgalios moterys, nes jos patiria dvigubą diskriminaciją – ir dėl neįgalumo, ir dėl lyties. Joms labai dažnai klaidingai priskiriama visiška bejėgystė, pasyvumas (lyginant su neįgaliais vyrais) tokiose srityse kaip partnerystė, seksualumas ir socialinis dalyvumas. Neįgalios moterys neatitinka grožio industrijos standartų šiandieninėje visuomenėje (Degele, 2004), kur nuolat pabrėžiamas moters rūpinimasis išvaizda, patrauklumas ir seksualumas (Williams ir Best, 1990), nors iš vyrų to nereikalaujama. O kai kalba pakrypsta į neįgaliųjų seksualinį ugdymą ir seksualinį gyvenimą, pasigirsta labai aiškus nepritarimas jų intymiems santykiams ir juolab vaikų atsiradimui.

Žmogaus poreikių piramidė

Paprastai sveikoms moterims nepatariama nutraukti nėštumo, o neįgalioms primygtinai rekomenduojama taip pasielgti. Kyla labai daug baimių, kad jos nemokės ir negalės rūpintis vaiku, kad jis taip pat gims neįgalus. Galima teigti, jog tokiu būdu vėl bandoma grįžti prie eugenikos (gr. *eugenēs* – geros kilmės) idėjų, t. y. skubama atimti gyvybę vaisiui dėl galimų genetinių problemų, užuot pasirūpinus efektyvia pagalba neįgalioms motinoms ir jų vaikams.

Taigi, pokalbį apie seksualinį ugdymą reikėtų pradėti nuo pradžių pradžios – apmąstymų, kas yra integracija. Juk tai ne vien paprastas mechaninis sujungimo, įterpimo veiksmas, bet ištisa filosofija, pagrįsta tikėjimu ir supratimu, kad kiekvienas žmogus turi prigimtinę teisę į kitoniškumą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime. Deja, praktikoje aiškėja, jog tai ilgas procesas, reikalaujantis lankstaus bendradarbiavimo, drąsos rizikuoti, vieningumo, pastangų įgalinti pažeidžiamus asmenis, užtikrinti jiems informacinės ir fizinės aplinkos pritaikymą bei prieinamumą visose gyvenimo srityse.

Grįžtant prie žmogaus pamatinių poreikių labai pravartu prisiminti garsaus amerikiečių mokslininko, psichologo Abrahamo Maslowo sudarytą žmogaus poreikių piramidę. Mokslas įrodė, kad nepatenkinus pagrindinių iš jų, nėra jokių galimybių kalbėti apie aukštesnius raidos dalykus.

Pagal A. Maslowo poreikių hierarchijos modelį, psichikos ligos, keistas elgesys, neurozės ir panašios nestabilios emocinės būklės atsiranda dėl nepatenkintų svarbiausių žmogaus poreikių. Juos galima prilyginti piramidei nuo pagrindo kylančiai aukštyn, nes žemesnieji poreikiai yra aukštesniųjų pagrindas. Pastarieji yra įsišakniję žemesniuosiuose, jų patenkinimą lemia žemesniųjų poreikių patenkinimas.

Poreikių piramidės pagrindą sudaro ***fiziologiniai*** poreikiai – pirmiausia maisto, gėrimo, deguonies, miego ir sekso. Sutrikus šių poreikių tenkinimui, dingsta pagrindas kitiems poreikiams tenkinti. Po fiziologinių poreikių hierarchiškai eina ***psichologiniai*** poreikiai – visų pirma saugumo ir stabilumo poreikis, reiškiantis būtinumą gyventi saugioje aplinkoje. Tai mažina nerimą, baimę ir chaosą, kurie nuolat lydi žmogaus gyvenimą. Kitam lygmeniui priklauso ***socialiniai*** poreikiai, atspindintys ypatingą artimų, intymių santykių su kitais žmonėmis svarbą ir rodantis, kaip svarbu priklausyti vienoms ar kitoms žmonių grupėms, norint gyventi visavertiškai.

Virš šių poreikių iškyla ***savigarbos ir savivertės*** poreikiai. Tinkamas savęs vertinimas apima asmeninius laimėjimus, užsitarnautą aplinkinių pagarbą. Šių poreikių patenkinimas garantuoja asmeninės kompetencijos, sėkmės jausmą, yra be galo svarbus žmogaus savivertei. O piramidės viršūnėje atsiduria ***saviraiškos*** poreikiai, apimantys žmogaus siekį ugdyti ir panaudoti savo gebėjimus, talentus ir stipriąsias puses. Vienu iš svarbiausių dalykų šioje srityje A. Maslowas laikė gebėjimą patirti vadinamuosius viršūnių išgyvenimus: naują žvilgsnį į pasaulį, bendrumo su kitais jausmą, kūrybiškumą, drąsą, dvasinės sveikatos stabilumą.

Neįgaliųjų teisė į seksualinį gyvenimą

Taigi, šiandien mes kalbame apie vieno iš fiziologinių poreikių – lytinių santykių – svarbą sutrikusio intelekto žmonėms ir sunkumus, su kuriais dėl to susiduria jie patys, jų tėvai ir globėjai. Labai dažnai mes stebimės ir piktinamės, kad neįgalieji, regis, be jokios priežasties tampa agresyvūs ar labai liūdni, užsisklendę, net pradeda žaloti save. Dar kiti ilgam užsidaro tualete ar vonioje, keistai linguoja, supasi... Bet ar pagalvojame, kur slypi tikroji tokio elgesio priežastis?

Siekiant sudaryti sutrikusio intelekto asmenims kuo normalesnes gyvenimo sąlygas, būtina atsakingai kalbėti apie jų teisę į seksualinį gyvenimą. Turime paprastai ir suprantamai aiškinti jiems apie lytinių santykių saugumą, žmogaus orumą ir privatumą. Kaip žinia, kiekvienoje kultūroje, bendruomenėje ar žmonių grupėje vyrauja savitas požiūris į seksualumą. Todėl itin sunku trumpai apibendrinti pastebėjimus ir pateikti universalius patarimus, kurie praverstų ir tėvams ar globėjams, ir mokytojams, ir socialiniams darbuotojams, ir patiems sutrikusio intelekto asmenims. Tačiau jie labai reikalingi, kad būtų suteiktas postūmis sutrikusio intelekto žmonių teisės į seksualinį gyvenimą užtikrinimui. Ypač turint galvoje, kad daugelį metų mūsų visuomenėje seksualumas išvis buvo draudžiama tema.

Visiškai pritariant nuomonei, kad prisiimtume per didelę atsakomybę aktyviai skatindami sutrikusio intelekto asmens seksualinį vystymąsi, nevalia nutylėti, jog atsiradus lytinių santykių poreikiui, reikia imtis visų įmanomų priemonių padėti sutrikusios raidos vyrams ir moterims oriai šį poreikį patenkinti.

Bręstančio kūno pokyčių supratimas

Pasaulio sveikatos organizacijos ataskaitos išvadose teigiama, kad seksualumas ir seksualinė raida pasireiškia dar ankstyvojoje vaikystėje, o vaikų masturbacija ir seksualiniai žaidimai yra normalus reiškinys. Tačiau vaikų su negalia galimybės liesti savo kūną, žaisti su juo dažnai esti kitokios nei įgalių bendraamžių. Tiesa, masažai ir panašūs kontaktai padeda jiems pažinti savo kūną ir sužinoti vienų ar kitų jo dalių paskirtį.

Augant ir lytiškai bręstant kūnas labai smarkiai keičiasi. Todėl daugeliui neįgalių vaikų, ypač sutrikusio intelekto, prireikia labai daug pagalbos perprantant minėtus pokyčius. Taigi, labai svarbu mokyti sutrikusios raidos vaikus ir jaunuolius socialinio elgesio normų, kurios padeda suvokti ne tik seksualinį elgesį, bet ir žmonių santykius apskritai. Be to, nuolat aiškinti, kad seksualiniai ryšiai ir artimi santykiai turi būtų abipusiai priimtini.

Apie kūno pokyčius sutrikusio intelekto vaikams ir jaunimui galima pasakoti ne tik žodžiais, bet ir pasitelkus įvairias alternatyvios komunikacijos priemones, pavyzdžiui: paveikslėlius, piešinius. Labai svarbu, kad vaikai ir paaugliai matytų, kaip kū-

nas keičiasi augant, galėtų suvokti moterų ir vyrų panašumus ir skirtumus. Aiškinant jiems apie tai, būtų tikslinga paliesti šias temas:

- kas vyksta lytiškai bręstant;
- ką reiškia būti suaugusiuoju;
- vyro ir moters skirtumai;
- koks yra mano kūnas, kuo jis skiriasi nuo kitų;
- intymioji higiena;
- kaip susipažinti, susirasti artimą žmogų, mylimąjį, partnerį ir pan.;
- kaip patikti priešingai lyčiai;
- kaip patenkinti save;
- kontraceptinės priemonės, mokymasis naudotis prezervatyvais.

Intymių poreikių tenkinimas

Labai svarbu suprasti, kad mokymas apie lytiškumą ir seksualumą turėtų būti itin individualus. Būtina atsižvelgti į kiekvieno žmogaus raidos lygį, asmeninę patirtį. Be to, įvertinti socialinius įgūdžius, žinias ir individualius poreikius. Šiuo atveju reikia labai daug bendrauti su tėvais, tartis su kitais specialistais ir atidžiai pasverti visas baimes, kurias patiria ir tėvai, ir įstaigų darbuotojai.

Labai dažnai tėvai baiminasi, viena vertus, kad jų vaikai nebūtų seksualiai išnaudojami, žeminami, kita vertus, kad patys nepradėtų išnaudoti kitų. Todėl turime labai atsakingai žiūrėti į užduotį pirmiausia mokyti jaunimą socialinio elgesio normų, kurios suteikia gebėjimą pagrįstai vertinti ne tik seksualinį aspektą, bet ir žmonių santykius apskritai. Be to, itin svarbu padėti jaunimui įsisavinti, kad seksualiniai santykiai turi būti abipusiai pageidaujami, kad jiems ryžtantis būtina atsižvelgti į vienas kito norus, rūpintis vienas kitu, neįžeisti vienas kito jausmų. Mūsų pareiga paaiškinti ir tai, jog žmonės negali visą laiką būti laimingi ir kartais juos ištinka nesėkmės: tenka išsiskirti, patirti kitokių sukrėtimų, įskaitant ir seksualinio gyvenimo sritį.

Didžioji dalis tėvų, globėjų ir specialistų puikiai supranta, kad seksualiniai ryšiai ar seksualinis gyvenimas turi labai didelę įtaką jaunuolių elgesiui, santykiams su aplinka. Todėl būtina labai apdairiai įvertinti aplinkybes ir aiškiai susitarti dėl vietos, laiko ir kitų sąlygų, reikalingų intymumui. O tam pravartu pasitelkti seksualinės ste-

bėsenos analizę. Ji apima keletą pagrindinių dalykų, į kuriuos reikia atkeipti ypatingą dėmesį.

- Pirmiausia išsiaiškinkite, į ką nukreiptas neįgaliojo seksualinis aktyvumas:
  - save patį;
  - kitus žmones: asmenis, turinčius sutrikimų, personalą, tėvus, artimuosius ar globėjus, pažįstamus įgaliuosius, nepažįstamus įgaliuosius, filmų ar fantazijų veikėjus, savo ar priešingą lytį, o gal abi lytis;
  - kitus objektus: daiktus, drabužius, baldus, prietaisus, įrankius ir pan., žurnalų nuotraukas, paveikslus, piešinius ir kt.
- Paskui stebėkite, kaip pasireiškia seksualinis aktyvumas:
  - labai akivaizdžiai, kai visi pastebi gana dažnai pasikartojančias panašias reakcijas;
  - ne itin akivaizdžiai, kai tik kai kas pastebi tam tikras reakcijas, kurios būna labai skirtingos, dažnai sunkiai suprantamos;
  - labai retai arba niekada.
- Galiausiai nustatykite, kada būtent seksualumas suaktyvėja:
  - ypatingomis progomis, pavyzdžiui: per vakarėlius, susibūrimus, maudantis ir t. t.;
  - tam tikromis progomis (nuo prisilietimo, malonaus ar neįprasto kvapo, muzikos);
  - atliekant tam tikrus veiksmus (valgant, sėdint, važiuojant, pritūpus, maudantis vonioje ir pan.).
- Svarbu ir atsakyti į klausimą, ar dažnai seksualinis aktyvumas pasireiškia:
  - daug kartų per dieną;
  - keletą kartų per dieną;
  - kartais;
  - retai;
  - niekada;
  - gal galima nustatyti pastovią seką.
- Be to, papildomos informacijos suteiks ir seksualinio aktyvumo pobūdis:
  - kylantis iš vidinių paskatų: svajonių, fantazijų, nesuprantamų pojūčių, dėmesio sutelkimo ar išsiblaškymo, dirglumo;
  - sukeltas išorinio poveikio: paveikslų, nuotraukų, žmonių, daiktų, tam tikrų vietų;

  - palaikomas veiksmais: savo ar kito žmogaus kūno lietimu, lankymusi tualete, prausiantis, rengiantis;
  - susijęs su tam tikrais išgyvenimais: maloniais, sukeliančiais stresą ir jaudulį, paskatintais kalbų apie tam tikrus dalykus, skonio ar kvapo.
  - atsirandantis dėl nežinomų priežasčių.
- Atkreikite dėmesį ir į šiuos dalykus:
  - ar neįgalusis liečia save. Jei taip, kur, kaip, kada, kiek laiko;
  - ar kontaktuoja su kitais;
  - ar apnuogina lytinius organus;
  - ar bando užsiimti arba užsiima onanizmu, o gal net mėgina turėti lytinių santykių;
  - ar demonstruoja dar kitokį elgesį, kurį galima paaiškinti kaip seksualinį aktyvumą.
- Seksualiniam aktyvumui turi įtakos ir asmens būklė:
  - jausminės reakcijos: dirglumas, piktumas, agresija, žiaurumas, nerimas, baikštumas, vangumas, linksmumas, draugiškumas, liūdnumas, atsipalaidavimas, atvirumas, pasitikėjimas ar nepasitikėjimas savimi, abejingumas, švelnumas, meilumas, kalbumas, vienišumas.
- Svarbu išsiaiškinti, kaip baigiasi seksualinis aktyvumas:
  - pasitenkinus fiziologiškai, kai patiriamas orgazmas, susitraukia raumenys, išsilieja sperma;
  - išgyvenant teigiamus jausmus, kai atsipalaiduojama, nusiraminama, pagerėja nuotaika;
  - nusiraminant savarankiškai ar padedant kitiems.

Labai svarbu žinoti ir įvertinti, kaip į tai reaguoja artimiausia aplinka, t. y. kiti sutrikusios raidos žmonės, artimieji, tėvai, broliai ir seserys, įstaigų darbuotojai. Teigiamai ar neigiamai. Kišasi į procesą ar palieka jį savieigai. Paremia, palaiko, sudaro tinkamas sąlygas. O gal atsiriboja, draudžia, trukdo, bara.

Surinkus visą informaciją, galima nustatyti asmens seksualinės raidos lygį ir poreikius. O tai palengvina pagalbą ir padeda išvengti įvairių neigiamų dalykų.

Jeigu neįgali mergina ar vaikinas nenori ir (ar) nejaučia būtinybės turėti seksualinį partnerį, geriausia sudaryti sąlygas seksualiniam poreikiui patenkinti namuose naudojant kitus būdus. Svarbiausias dalykas – pagarba kiekvienam žmogui ir jo vertingumui, pasirūpinant oriomis, saugiomis ir ramiomis aplinkybėmis, kad intymus procesas netaptų iššūkiu nei sutrikusio intelekto asmeniui, nei aplinkiniams. Nors daž-

niau diskutuojama apie vyrų seksualinius poreikius ir pasitenkinimą, nevalia užmiršti ir moterų, kurioms tai taip pat labai svarbu. Be to, kiekvienu konkrečiu atveju reikia pasitelkti vis kitas priemones, nes kiekvienas žmogus individualus. Bendrojo pobūdžio seksologijos leidiniuose galima rasti daug naudingos informacijos apie įvairias pagalbines priemones ir būdus, kurie sėkmingai panaudojami ir sutrikusios raidos asmenų seksualiam švietimui.

Seksualumas ir asmeninė higiena

Labai didelę įtaką seksualumui, patrauklumui daro asmeninė higiena. Augant ir lytiškai bręstant hormonų veikla paveikia ir odą. Ji darosi riebesnė, labiau prakaituoja. Todėl tampa labai svarbi asmeninė higiena, kad kūnas nepradėtų skleisti sunkaus kvapo, nes tai sukelia nemalonių pojūčių ir pačiam žmogui, ir aplinkiniams. Taigi, praustis kiekvieną dieną yra labai svarbu ir netgi būtina. Merginas ir moteris reikia informuoti apie menstruacijas, išskyras ir panašius dalykus, o tada paaiškinti apie intymių vietų higieną ir išmokyti elementarių jos taisyklių.

Aplinkiniams dažnai kyla klausimas, ar žmonių su negalia ir sutrikimais seksualumas yra kitoks nei įgaliųjų. Sunku į šį klausimą atsakyti vienareikšmiškai. Juk sutrikusio intelekto žmonės (kaip, beje, ir visi kiti) yra labai skirtingi. Be to, jų seksualumas daugeliu atvejų priklauso nuo kitų žmonių požiūrio. Mat seksualumas neapsiriboja gulėjimu kartu lovoje ar kaip nors kitaip tenkinamais intymiais poreikiais, bet apima ir gilius jausmus, artumą, pasitikėjimą, draugystę ir meilę.

Didelei daliai sutrikusio intelekto asmenų, ypač turintiems labai gilų sutrikimo laipsnį, lytiniai santykiai nereikalingi. Jiems tiesiog malonu draugauti, bendrauti ir kitaip patirti teigiamas emocijas. Šiuo atveju svarbiausia asmeninė higiena, užimtumas, sotumas, saugumas. Labai svarbu pašalinti visus galimus išorinius dirgiklius, kasdien prausti, keisti drabužius, ypač apatinius. Jie turi būti švarūs ir patogūs, nei spausti, nei būti per laisvi. Reikia pasirūpinti, kad sutrikusio intelekto asmenys būtų laiku nuvesti į higienos kambarius, kur jaustųsi saugiai, prireikus papildomai nuprausiami. Mūsų kaip tėvų ar globėjų, socialinių darbuotojų ar pedagogų užduotis – atpažinti sutrikusios raidos žmonių seksualumą, paremti ir įgalinti jų jausmus, santykius, laikantis bendrųjų tarpasmeninių santykių kūrimo nuostatų.

Kaip apsaugoti neįgaliuosius nuo seksualinio pobūdžio traumų

Nemažai sutrikusio intelekto asmenų įstengia pasitenkinti savarankiškai. Kitiems reikia pagalbos net prausiantis ir tai jiems taip pat gali suteikti pasitenkinimą. Tačiau tėvai ar globėjai, o kartais ir specialistai, dažnai nepagalvoję sukelia neįgaliesiems seksualinio pobūdžio traumų, kai įeina į jų kambarį nesibeldę, atvirai aptarinėja vieno ar kito asmens vyriškumą, moteriškumą, seksualumą, palieka atviras duris į vonią ar tualetą, veda išmaudytą suaugusį žmogų iš vonios į kambarį nuogą, pakabina matomoje vietoje moters menstruacijų grafiką, atvirai laiko sauskelnes ar apatinį trikotažą. Kaip tuomet tikėtis, jog neįgalus žmogus gerbs save, savo kūną, o ir kitus, supras ir įsisavins, kas yra norma, o kas elementariausia nepagarba?

Kuo didesnė žmogaus negalia, tuo mažiau išorinių kontaktų jis patiria ir mažiau stimulų gauna iš aplinkos. Taigi, beveik neturi galimybių pažinti žmogiškąjį artumą. Tačiau netgi sunkios negalios žmonės gali, o ir turi žinoti, kad kitiems malonu liesti jų kūną. Tuo pačiu vystosi neįgaliojo teigiamas požiūris į savo kūną, mezgasi tikrieji bendravimo ir bendražmogiško pasitikėjimo saitai.

Labai svarbu, kad sutrikusio intelekto asmenų kasdieninė veikla būtų organizuojama kūrybingai, keičiant užimtumo veiklas. Reikia siekti, kad jie gautų daug įvairių stimulų iš aplinkos per muziką, judesį, keliones, kasdieninius tikslinius ir taikomuosius darbus. Be to, pagal gebėjimus galėtų ne tik stebėti kasdienį gyvenimą, bet ir dalyvauti jame.

*Dar labai svarbu žinoti, kad informacija apie neįgaliųjų seksualumą **plačiajai visuomenei** gali būti sunkiai suprantama ir net nepriimtina, nes trikdo įprastą jos moralę.*

Politikai ir paslaugų teikimo organizatoriai gali šią problemą suvokti kaip papildomą kliūtį teikti paramą sutrikusio intelekto asmenims.

Tėvams ir artimiesiems dažnai sunku pripažinti, kad vaikai su negalia taip pat suauga ir subręsta, taigi, turi seksualinių troškimų ir poreikių.

Politikai ir paslaugų teikimo organizatoriai gali šią problemą suvokti kaip papildomą kliūtį teikti paramą sutrikusio intelekto asmenims.

Aplinkinių požiūris į sutrikusio intelekto asmenis ir ypač jų seksualumą dažnai yra neigiamas, o tai sukelia neįgaliesiems didelių sunkumų asmeniniame gyvenime.

Parengė „Vilties“ bendrijos asociacijos vadovė Dana Migaliova

Pagal Lyngaskolen mokyklos (Danija), „Behinderung und Sexualitat“(Vokietija); „Sex Offending Students in Schools“, Saskatchewan Education (Kanada) literatūros šaltinius.

Paklausyk, vaikeli, kaip skamba žodeliai...

Kalbos ugdymas neatsiejamas nuo kasdienio vaikų gyvenimo. Kalbėti jie mokosi bendraudami su bendraamžiais ir suaugusiaisiais, pamėgdžiodami vyresniuosius bei vieni kitus. Kalbos įgūdžių įgyjama šnekant, pasakojant, žaidžiant, vaidinant, deklamuojant, dainuojant... Kalbos vystymasis artimai susijęs ir su smulkiosios motorikos lavinimu.

Įgyvendindamos integruoto ugdymo idėjas Kėdainių specialiojoje mokykloje, logopedės Diana Raubienė ir Aušra Stoškienė, taip pat mokytojos Ingrida Jurevičienė ir Daina Jonavičienė vykdė tęstinį projektą ,,Paklausyk, vaikeli, kaip skamba žodeliai“. Lietuvių kalbos, technologijų, dailės pamokų, komunikacinės, pažintinės ir meninės veiklos, pedagoginių pertraukėlių bei logopedinių pratybų metu buvo siekiama įtraukti 3 specialiosios ir 8 lavinamosios klasės mokinius į netradicinę praktinę veiklą, skatinančią kalbinį aktyvumą. Projekto įgyvendinimui buvo panaudoti R. Štainerio metodikos, paremtos pojūčiais patiriamu pasaulio pažinimu, vaizduotės ir fantazijos lavinimu, situacijos išgyvenimu, elementai. Projektinė veikla nuteikė mokinius aktyviems kūrybiniams ieškojimams.

Spėriai sukasi metų rato karuselė, kviesdama visus džiugiai išgyventi gamtos pokyčius. Į pirmąjį projekto etapą dar 2012 metų ankstyvą gruodžio rytmetį vaikus pakvietė nykštukas Žibintininkas, nešinas mažu šviesos ir šilumos spindulėliu. Jis tamsoje paragino visus mokinius uždegti žibintus, susėsti į draugišką ratą ir paklausyti pasakojimo apie tamsos viešpatavimą žemėje ir šviesos kovą su ja, apie saulėgrįžos laukimą, susikaupimą ir ramybę. Pamačiusi languose žybsinčias švieseles, netrukus į duris pasibeldė Sniego Karalienė. Klausydami viešnios iš šiaurės pasakos, projekto dalyviai atliko nuotaikingas kalbines kūrybines užduotis, mokėsi naujų rato žaidimų, minė mįsles, minkles... Išdalinęs vaikams sapnų maišelius, Nykštukas pasiūlė atskleisti jų paslaptį per pamokas ir logopedines pratybas.

Šių metų balandį suburti antrajam projekto etapui vaikai tapo pavasario šauklėmis. Visus, kas per žiemą tūnojo, miegojo, pažadino Saulutė. Viešnios pakviesti į ratelį,

siedami muziką, kalbą ir judesį vaikai garmėjo upeliu, šiureno pavasariniu vėjeliu, dundėjo pirmuoju griaustiniu, skambėjo šiltu lietučiu... Į pavasarinį šurmulį įsijungęs vaikams jau pažįstamas Nykštukas padėjo jiems įspėti kalbines įvairiaspalvių debesėlių paslaptis. Nykštuko kraitelė ir vėl buvo pilna, tad surinktas užduotėles jis pakvietė atlikti savo dirbtuvėlėse – pamokose ir logopedinėse pratybose.

Auksu žėrinčių lapų taku lapkritį pas vaikus atšiureno Rudenė, kviesdama išmėginti muzikos ir judesio dermę vaikštinėjant po margaspalvį mišką. Vaikams nuobodžiauti neleido viešnios krepšelio gėrybės – kiekviena jų po užduotėlę slėpė. Surengę varžytuves ,,Neieškok žodžio kišenėje“, mokiniai vienas per kitą galvojo žodžius, prasidedančius nurodytu skiemeniu, keitė skiemenis vietomis, numetė po vieną raidę ir skaitė gautus naujus žodžius... Parsinešę Rudenės dovanotus krepšelius su užduotimis, projekto dalyviai paskui dar tris dienas uoliai darbavosi klasėse.

Žiemą, pavasarį ir rudenį Nykštuko dirbtuvėlėse atlikinėdami kalbines kūrybines užduotis, lavindami smulkiąją motoriką ir kalbinį kvėpavimą, mokiniai sukūrė judančių spalvų pasakų, nupynė šimto žodžių pynę, išmoko naujų pirštukų žaidimų ir pasakėlių, iliustravo vardų, sudurtinių žodžių, prielinksnių knygeles, sudarė apibendrinančių žodžių žemėlapį, antonimų ir paronimų žodynėlius, prisiminė metų laikų seką, požymius, pamėgdžiojo paukštelių giesmeles, iš ,,gyvųjų“ raidžių sudėjo metų laikų pavadinimus... O mokyklos bendruomenei pristatytos per projektinę veiklą atliktų darbų parodėlės džiugiai sveikino ir kvietė visus stabtelėti, pasižiūrėti, nusišypsoti...

Diana Raubienė ir Aušra Stoškienė
Kėdainių specialiosios mokyklos logopedės

Padėti kiekvienai šeimai

„Vilties“ bendrijos Lazdijų padalinio komanda kupina geriausių norų kiek įmanoma padėti tėvams, auginantiems paties įvairiausio amžiaus neįgalius vaikus. O kad ši pagalba būtų išties tinkama ir veiksminga, pirmiausia reikia žinoti tikruosius šeimų poreikius ir būti tarpininke tarp jų ir gydytojų, ugdytojų, kitų specialistų ir susijusių institucijų atstovų.

Kasdieniai rūpesčiai...

Be problemų, su kuriomis susiduria dauguma vaikus auginančių Lietuvos šeimų, neįgalių vaikų turinčioms šeimoms kyla specifinių sunkumų. Vaiko negalios atveju šeimos svarba dar labiau išauga: ji tampa pagrindine, o kartais ir vienintele tiesiogine aplinka vaikui. Suprasdama tokiai šeimai tenkančią didžiulę atsakomybę, „Vilties“ bendrijos Lazdijų padalinio komanda surengė tėvų susitikimą su Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais. Susitikimo tikslas – pasitelkti tėvus kaip patarėjus ruošiant užsiėmimų ir paskaitų programą tėvams, auginantiems įvairaus amžiaus neįgalius vaikus.

Susitikimo metu tėvai dalijosi mintimis apie jiems kylančius sunkumus. Buvo išsakyta nuomonė, kad auginant įvairių raidos sutrikimų turintį vaiką trūksta specialiųjų pedagogų (surdopedagogų, tiflopedagogų, ergoterapeutų, kineziterapeutų) pagalbos. Šių specialistų konsultacijoms reikia vykti į kitus miestus. Tėvams nerimą kelia ir neįgaliųjų technikos pritaikymo problemos. Minėtų priemonių įgijus, tenka gerokai paplušėti, kol pavyksta jas pritaikyti neįgaliam vaikui.

Informacija apie pagalbą neįgaliems vaikams ankstyvo amžiaus etapu tapo prieinama rajono savivaldybei pradėjus vykdyti projektą „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“, kai lazdijiečiai pirmieji visoje šalyje įsteigė tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorės etatą. Šias pareigas einanti Laima Stankevičienė bendradarbiauja su įvairiomis institucijomis, ypač su Pedagogine psichologine tarnyba, aiškindamasi kompleksinės pagalbos ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams nuo gimimo iki 7 metų bei jų tėvams (globėjams) poreikius. Informacija renkama iš ugdymo įstaigų, seniūnijų.

L. Stankevičienė teigė, kad pati vyksta į seniūnijas ir kalbasi su jų darbuotojais, seniūnaičiais, tėvais, auginančiais neįgalius vaikus, kad išsiaiškintų, kam ir kokios pagalbos reikia. Mokyklinio amžiaus vaikus auginantys tėvai pasidžiaugė gerai koordinuotu specialiuoju ugdymu. Suaugusių neįgaliųjų tėvų nuomone, globos įstaigos dėl lėšų stygiaus nelabai išgali plėsti savarankiško ugdymo mastą, o seniūnijose įsteigtų dienos centrų trūkumas – orientacija visų pirma į paslaugas socialinės rizikos šeimų vaikams, per maža paslaugų įvairovė skirtingoms socialinėms grupėms. Taip pat reikalingi ir grupinio gyvenimo namai neįgaliesiems, likusiems be tėvų.

Neįgalūs jaunuoliai pasigenda profesijos pasirinkimo galimybių, arčiausias profesinio rengimo centras veikia tik Alytuje. Be to, svarbus ir jaunuolių lytinis švietimas. Ir mažų, ir vyresnių neįgaliųjų tėvai skundėsi vis dar nepalankiomis visuomenės nuostatomis neįgaliųjų atžvilgiu ir išreiškė viltį susilaukti pagalbos ir palaikymo iš gydytojų bei specialistų ieškant optimalaus varianto padėti vaikui.

Planai ir viltys pasitinkant ateinančius metus

Institucijų bendradarbiavimas gali tapti neišsemiamu paramos šaltiniu vaikui, jo šeimai ir neįkainojamu informacijos šaltiniu mokytojams bei specialistams, teikiant paramą, ugdant neįgalius asmenis, formuojant visuomenės socialinį supratingumą dėl to, kas normalu ir kas yra vertybė. A. Galkienės (2005) teigimu, „racionalus bendruomenės požiūris į asmens kitoniškumą leidžia išlikti nepažeistai žmogaus savigarbai, skleistis ir stiprėti pasitikėjimui savimi“(28, 45).

Taigi, bendradarbiaujant su respublikine „Vilties“ bendrija, savivaldybės, bendruomenės, mokyklų atstovais, svarbu IŠLAIKYTI TAI, KAS JAU SUKURTA. Reikia rasti galimybių ir toliau teikti asmeninio asistento paslaugas, nes lankantis namuose geriausiai matyti tikroji padėtis, iškilusios problemos ir, žinoma, jų sprendimo keliai. Kita vertus, pravartu nebijoti naujovių, stengtis priartinti esamus dienos centrus prie žmonių, turinčių negalias, teikiant jiems įvairesnes paslaugas, bendradarbiaujant su vietos profesinio rengimo centru ir verslo mokykla, kurti nedidelius profesinės reabilitacijos centrus ir ruošti profesijų programas neįgaliems jaunuoliams, gavusiems pagrindinį ugdymą pagal individualias programas, ieškoti ryšių su darbo biržos atstovais dėl jų įdarbinimo gyvenamoje vietoje.

„Vilties“ bendrijos Lazdijų padalinio informacija

Kelionė į Sigulda

Mes, Biržų viltiečiai, spalio 6 dieną išsiruošėme į nuostabų Latvijos kampelį – Sigulda. Apie ekskursiją daug kalbėjomės, rūpinomės, kad visi galėtų važiuoti. Labai džiaugėmės, kad pirmą kartą su mumis vyko Radvilė, Aurelijus ir Vitalijus, kad pasveiko ir prisijungė Rimantas.

Mus, net 23 keliautojus, vežė gerasis vairuotojas Remigijus (tas pats, kuris grupę socialinių paslaugų centro lankytojų lakdino į teatrų festivalį Lenkijoje).

Sigulda mums pasirodė labai graži. Aplankėme senovinę pilį, į kurią mus įleido nemokamai. Buvome užkopę į vieno seno akmeninio pastato viršų, žvalgėmės į vaizdingas apylinkes. Tada važiavome prie olų, kur mūsų keliautojams su vežimėliais pravertė keltuvas. Vėl grožėjomės puikia gamta, vaikštinėjome takais, kalbėjomės. Paskui kartu pietavome. Ačiū virėjai Jūratei už skanų sultinį, kibinus ir morkų pyragą. Po sočių pietų pasiekėme Turaidos pilį, kur vėl nemokamai apžiūrėjome parodas, kopėme į bokštą. Pilies kieme grojo orkestras. Dar apžiūrėjome akmens skulptūrų parką. Ypač patiko lyninis keltas per Gaujos upę.

Grįžtant nuotaika buvo labai gera, nes viskas sekėsi, patiko. Aptarėme, kaip užsisakyti „Vilties“ žurnalą ateinantiems metams, kitus bendrijos reikalus. O atsisveikinome galvodami, kada vėl kartu keliausime.

Lijana Piragytė
„Biržų Vilties“ bendrijos tarybos narė

Žurnalo „Viltis“ priedas leidžiamas Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos programos lėšomis. Priedas pasirodo 4 kartus per metus. Pradėta leisti 2013 m.

Tiražas 500 egz.

Numerį rengė:
J. Butkuvienė,
J. Žeimantienė

Adresas:
Kareivių g. 2C, LT-08248 Vilnius,
Tel. (8–5) 261 52 23,
faks. (8–5) 261 08 20,
El. paštas janinabut@viltis.lt,
viltis@viltis.lt,
Interneto puslapis www.viltis.lt

Išleido
Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“

Spaudai rengė
UAB Agentūra „Jungtinės spaudos paslaugos“